

Nunat Avannarliit suleqatigiinnerat pillugu nassuiaat 2013

**Ineqarnermut, Pinngortitamut, Avatangiisinut Nunanullu avannarlernut
Suleqateqarnermut Naalakkersuisumit**

UKA 2013/13
NAP j.nr. 08.19-13
Suliap normua: 2013-087326
Dok.nr.: 1297109

1. Nunat Avannarliit nalinginnaasumik suleqatigiinnerat.

Oktobarip naalernerani Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi ukiumoortumik katersuutissapput. Taamaasillugu malunnartinneqassaaq katersuunnerup kingulliup kingorna siunnersuisooqatigiit ataatsimiititaliaannit suliarineqarsimasut, suliat sammineqartut arlalissuit Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivinit suliarineqartut naammassineqarnissaat. Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa oqaluuserisaasa amerlasuut tunngavigaat Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa siunnersuutaat aammalu nunani avannarlerni naalakkersuisut Nunanilu Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa nassuiaataat Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivinit saqqummiunneqartut. Nassuiaammi matumani Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivini suleqatigiinnermi sammisat pingaernerit nassuiarneqassapput, kalaallit isiginnittariaasiat malillugu. Matumani pineqarput suliat nalinginnaasumik suleqatigiinnermut attuumassutillit, tamakkulu naalakkersuisunut siulittaasup aamma Nunanut Avannarlernut Suleqateqarnermut Naalakkersuisumit suliarineqartut, aammalu Naalakkersuisunut ilaasortat ataasiakkaat Ministerit Siunnersuisooqatigiivini sulinerat, taakku akisussaaffiit attuumassutillit.¹

1.1. Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa 2012-mi Helingsfors-imi katersuunnerat.

Katersuunneq siorna oktobarip 28-aniit novembarip aallaqqaataanut Helingsfors-imi rigsdagep illorsuani ingerlanneqarpoq.

Ileqqusoq malillugu nunani avannarlerni naalakkersuisut siulittaasuisa akornanni ataatsimiinnermi (statsministerit ataatsimiinnerat), katersuunnissap ammarnissaa sioqqullugu pisartumi, apeqqutit marluk immikkut ittut sammineqarput. Sammisaaq siulleq tassaavoq nunani avannarlerni nungusaataangitsumik ineriartortitsineq pillugu anguniagassiamik nutarsaaneq, aapparalugulu killeqarfinni akimmisaarutini paaaniarluni suliniuteqarneq. Kalaallit tungaannit immikkut suillertut taaneqartoq pingaartinneqarsimavoq, tassami suliamut tassunga namminersortumik aningaasarsiernerup piujuaanartitsinissamik tunngaveqartinneqartup ineriartortinnissaanik nunatta anguniagaanut tulluarmat. Nunat avannarliit anguniagassiaannut nutaatut ilanngunneqarpoq aamma kulturikkut annertussuseq, aningaasaqarnermut, inuuniarnermut avatangiisinullu annertussutsimut assingusoq. Tamanna nam-minersorlutik oqartussat FN-p nunarsuaq tamakkerlugu 1992-mi ataatsimeersuarneranit piujuaan-nartitsinissaaq pillugu oqaatsip atorneqartartumut paasinnittaasiannut naapertuuppoq.

Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi 2012-mi ukiunik 60-nngortorsiorput, siulittaasoqarfillu tamatumunnga atatillugu ”nunat avannarliit pimoorussisumik suleqatigiinnerannut tunngavissat” pillugit nassuiaammik piumasimapput. Taaguutitut atorneqarpoq ”Nordiske fællesskaber – en vision for samarbejdet” (Nunat avannarliit ataatsimoorutaat – suleqatigiinneq pillugu takorluugaq), taannalu Johan Strang Helingsfors-ip universitetiani Centrum for Norden studier (CENS)-meersumit suliarineqarpoq. Nassuiaammi tunngavilersuutigineqarpoq, nunat avannarliit suleqatigiinnerat ineriartortinneqarsinnaasoq, susassaqaqarsuisuni pisariaqartitsisuni ”nunat avannarliit ataatsimoorutaat” immikkut ittut ineriartortinnerisigut. Tamatumunnga assersuutitut immikkut taaneqarpoq nunat avannarliit illersooqatigiissinnaanerat. Tamanna Helingsfors-imi isumaqatigiissummit tunngaveqarani pilersinneqarpoq, taannalu nunat avannarliit ataatsimoorlutik isumaqatigiissutaattut allakkiamit tunngaveqarpoq. Nassuiaammi ”nunat avannarliit ataatsimoorutaat” pillugu isumaa

¹ Naalakkersuisut suliaat malillugit ministerit siunnersuisooqatigiivini peqataanermut agguataarinerit, ilanngussaaq 1 takuuk.

aallaavigalugu sulinermut pitsaaqutaavoq, tamakku pisariitsumik pilersinneqarsinnaaneri – isumaqatigiissutitut allakkiaq atorlugu – Helsingfors-imilu tunngaviusumik isumaqatigiissutit allannngortinnngikkaluarlugit. Nassuiaat nunat avannarliit suleqatigiinnerat pillugu takorluukkianik oqallinnermut ilaassaaq, tamannalu Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivini Nunanilu Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivini ingerlanneqarpoq.

Ileqqusoq malillugu naalakkersuisut siulittaasuisa oqallinneranni katersuunneq ammarlugu ataatsimiinnermi pisumi sammisaavoq, nunani avannarlerni inuiaqatigiittunut atugarissaartunut unamminnartut. Kalaallit tungaannit erseqqissarneqarpoq, nunat avannarliit ataatsimoorullugu nunani avannarlerni atugarissaarnermut najoqqutarisap suli ineriartortinneqarnissaanut takorluukkiamik isumaqataaneq. Kalaallinut immikkut unamminartuuvoq issittumi aningaasarsiornikkut imminut napatittumik atugarissaarnermut najoqqutarnermik pilersitsinissaq piujuaannartitsinissaq aallaavigalugu tunngaveqartussamik.

Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi apriliip qulinganiit aqqarngannut 2013-mi sammisaqarluni ataatsimiisitsivoq nunat avannarliit illersornissamut politikikkut suleqatigiissinnaanerat siunissami qanoq kingunissai pillugit. Inatsisartunut qinersineq pequtugalugu Kalaallit Nunaat ataatsimiinner-mi tassani peqataatitaqanngilaq.

Naalakkersuisut siulittaasuat Aleqa Hammond maajip 16-ani Stockholm-imi nunani avannarlerni allani qullersat allat naapippai inuusuttut akornanni suliffissaaleqinerup akiorneqarnissaa pillugu ataatsimeersuarnermi nunani avannarlerni, statsministerit peqataanerannut atatillugu. Tamatumunnga atatillugu erseqqissarpaa, nunat avannarliit Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivini suleqatigiinnerat suleqatigiiffissatut pingaaruteqarluinnarnera, tamannalu Kalaallit Nunaata nunanut allanut ataatsimut politikikiani qitiusumik inissisimasuusoq.

1.2. Savalimmiut, Kalaallit Nunaata Åland-illu akornanni suleqatigiinneq.

2012-mi nunat avannarliit pillugit nassiaat pillugu Inatsisartuni oqallinneq tunngavigalugu, ”Nordisk samarbejdsforum” (Nunat avannarliit suleqatigiiffiat) pillugu nalunaarut katersuunnermut atatillugu atsiorneqarpoq. Nalunaarummi pissutsit assigiinngitsut allaaserineqarput, nunat pingasut akornanni suleqatigiinneq qanoq ineriartortinneqarsinnaanersoq nunani avannarlerni ataatsimut iliuuseqarniarnermut atasumik. Nunat avannarliit suleqatigiiffiat ima immikkooruteqarpoq nunat pingasut taakku naalakkersuisuisa siulittaasuinit aammalu nunat Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivinit aallartitaasa pisortaannit atsiorneqarsimammat. Suleqatigeeriaatsit aalajangersimasut ineriartortinneqartarput ministerit siunnersuisooqatigiivini assigiinngitsuni kiisalu Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivini ataatsimiinnermi ataatsimiititalianilu sulinermi. Tamanna pisarpoq, illuatungeriit oqaloqatigiinnermikkut nalileraangassut, tamanna pisariaqartinneqarpoq.

1.3. Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa nungusaataannngitsumik ineriartornermut anguniagassiaat.

Suleqatigiinnermut ministerit katersuunnermut atatillugu saqqummiuppaat ministerit siunnersuisooqatigiivisa siunnersuutaat nunat avannarliit nungusaataannngitsumik ineriartornissamut anguniagassiaat nutartigaq. Taanna imarisamigut ima qulequtaqarpoq: *Nunat avannarliit atugarissaarneq pillugu najoqqutaat, Uumassuseqarfiit patajaatsumik uumassusillit, Silap pissusia allannngortoq, Nunarsuup isumalluutaanik nungusaataannngitsumik atuineq kiisalu Ilinniartitaaneq, ilisimatusarneq Nutaaliornerlu.* Suliamut kalaallit ilanngussaat nunap iluani nungusaataannngitsumik ineriart-

torneq pillugu suliamik aallaaveqarpoq. Tamatumunnga tunngasumik nassuiaat Naalakkersuisut Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarutaanni takuneqarsinnaavoq.

Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa ataatsimiititaliaata siunnersuut taamaallaat ilaannakor-tumik naammagisimaarpaat, tamatumalu kingunerisaanik kissaateqaammik saqqummiisoqarpoq, siunnersuut ministerit siunnersuisooqatigiivinit ataasiakkaanit tigussaasumik suliniutinik malitse-qartinneqarnissaa pillugu. Tamanna pissasoq ministerit siunnersuisooqatigiivisa oqaaseqartartuata neriorsuutigaa. Tamanna ima isumaqarpoq suleqatigiinnermut ministerit katersuunnissamut tuller-mut ministerit siunnersuisooqatigiivisa ilassutitut siunnersuutaat saqqummiunneqassasoq, tama-tumunnga ministerit siunnersuisooqatigiivisa suliniutaat ataasiakkaat takuneqarsinnaassapput. Kalaallit Nunaat suliniutit taakku ilusilersorneqarneranni ministerit siunnersuisooqatigiivini ataasiakkaani sulinermi peqataavoq.

1.4. Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa aningaasatigut missingersuu-siaat.

Soorlu ukiumi kingullermi nassuiaammi ersersinneqartoq, Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa 2013-mut aningaasatigut missingersuusiaanni saqqummiunneqarpoq danskinit piumasarineqartoq aningaasatigut missingersuutit 10%-mik annikillineqarnissaannik imalik. 2013-mut aningaasatigut missingersuutit pillugit naggataarutaasumik isumaqatigiinniarnerni isumaqa-tigiissutigineqarpoq missingersuutinik annikilliliinissaq 2014-mut, 2015-mut 2016-mullu missi-ngersuutitut ilanngunneqassasoq. Tamanna ima pissaq, 2014-imi 5% sipaarneqassapput. Tama-tuma kingorna ukiuni 2015 aamma 2016-mi sipaaruteqarnerit ima piviusunngortinneqassapput, sipaarutissat tamakkerlugit piffissami taaneqartumi anguneqarumaartut ”10% tikillugu”.

Suleqatigiinnermut ministerit 2014-mut katillugit missingersuutissat siunnersuutaat 937,390 mio. DKK-nik annertussuseqarput. Tamanna 49,336 mio. DKK-nik 2013-mut missingersuummit anni-kinneruvoq. Angusaq tamanna pivoq suleqatigiinnermut ministerit ministerinit sulianik sammisa-linnit qaffasinnerulaartumik annikillisaasimanerat ataatsimullu angusaq naalakkersuinikkut 5%-mik aalajangiineq annertoqatigaa. Susassaqarfiit tamarmik annikilliliinissanut peqataasimapput, kisiannili ataatsimut isigalugu ministerit siunnersuisooqatigiivisa atlantikup avannaani issittumilu siusinneru-sutuulli tullerriarinerat allannguuteqartingaarnagu ingerlatiinnarneqarpoq.

Nunat namminersorlutik aquneqartut Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa aningaasatigut missingersuutaannut aningaasaliineq suli peqataaffigisinnaanngilaat, kisiannili missi-ngersuutip ilusilersorlugu suliarineqarnerani namminersorlutik oqartussanit anguniarneqarpoq susassaqarfinni assigiinngitsuni agguaaassisarnermut suliariaaseq sunniiffiginiassallugu.

Suleqatigiinnermut ministerit aningaasatigut missingersuutaat pineqartillugu pissutsit marluk immikkut ittut malugineqassapput. Suliniutinut annertuunut immikkoortitat ingerlatiinnarneqassap-put, tamassuma taarserpaa nunarsuarmut siaruariartornermut aningaasaliissutinut taartaasoq aammalu siulittaasoqartitsisunut aningaasaliissutit atugassiat atulersinneqarnikuupput 15 mio. Kr.-nik aningaasartallit, ukiunilu aningaasaliiffiusuni tullerni marlunni aamma immikkoortinneqar-tassallutik. Tamanna ima kinguneqassaaq, siunissami nunat siulittaasuutitaqartussat tigussaasumik siunnersuuteqarsinnaassapput aningaasaliissutit taamaattut qanoq atorneqarnissaat pillugu.

1.5. Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi issittumilu suleqatigiinneq

Issittumi suleqatigiinnermi aqqissuussinnermi ingerlanneqartup 2013-mi ukiup aappassaraa. Ukioq mannalu 6,2 mio. Kr.-nit agguanneqassapput suliniutinut aqqissuussinnermi ingerlatap pingaarnertut susassaarfiit iluanni ittunut. Susassaarfiit tulliullugit taaneqartut makkuupput:

- Issittumi innuttaasut taakkulu inuunermi atugaat, peqqinnerat aammalu inuiaqatigiittut unammisassaat
- Issittumi avatangiisit pinngortitarlu
- Silap pissusia
- Piujuartitsinissamik tunngaveqarluni inuussutissarsiutinik ineriartortitsineq aamma Issittumi mingutsitsigani aningaasarsiornermik ineriartortitsineq
- Issittumi innuttaasunik ilinniartitsineq piginnaasaannillu ineriartortitsineq

Kalaallit suliamik ingerlataqarnissamut qinnuteqarnikut sulianik ingerlatani tallimani aqutsisuupput, qulingluanilu sulianik ingerlatani allani akuullutik peqataapput. Ataatsimut katillugu Kalaallit Nunaat sulianik ingerlatat affaat sinnerlugit amerlatigisuni sinniisuutitaqarpoq.

1.6. Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivi.

Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivisa ukiumoortumik ataatsimiinnissartik Narsarsuarmi ingerlatissavaat, Naalackersuisullu nunani avannarlerni killerni naalackersuisut sinnerlugit ukiumoortumik ataatsimiinnissamut naluaarusiorput ukiumoortumik ataatsimiinnerup nalaani inassutit suli sammeneqartut aallaavigalugit. Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivisa inassutaat ileqqusoq malillugu Inatsisartut ataatsimiinneranni imminerisaminnik ullormut oqaluuserisassatut ilanngunneqartarpoq.

2. Ilinniartitaaneq, ilisimatusarneq, kultureqarneq, ilageeqarneq naligiissitaanerlu.

2.1. Kulturi, ilageeqarneq Naligiissitaanerlu

Ukiup ingerlanerani Nunani Avannarlerni Kulturimut Ministerit Siunnersuisooqatigiiffianni (MR-K) aamma Kulturimut Atorfillit Komiteanni (EK-K) ataatsimiinnerni peqataasoqartarpoq.

Kulturimut Naalackersuisoq Nunat Avannarliit Isumasioqatigiinneranni MRK 2/12-imi Helsingforsimi peqataavoq tassanilu tamassuma saniatigut nunani avannarlerni killerni ministerit marluk, danskit Kulturministeriat, kultureqarnermilu inuit pingaarutillit allat ataatsimeeqatigalugit. Danskit kulturministeriannut isumaqatigiissutaavoq Naalagaaffimmi 'kulturministerit' siunissami ukiumoortumik ataatsimiittarnissaat aqqissuunniarneqassasoq – ilisimatitseqatigiinneq suleqatigiinnerullu ataqatigiissarnera pillugu. Tulliani taakku pingasut, allamik pisoqartillugu, ataatsimut illoqarfimmiinnermi taamatut ataatsimiinnissap isumaqatigiissutigineqarnissaata isumaqatigiissutigineqarnissaa eqqumaffigineqassaaq.

Ataatsimeersuarnermit nunani avannarlerni meeqqanut inuusuttunullu atuakkiortarneq nukittorsarniarlugu nunani avannarlerni meeqqanut inuusuttunullu atuakkiortunut nersornaat nutaaq pillugu siunnersuutip akuerineqarnera Naalackersuisut iluarisorujussuaat, nersornaat 2013 tunniunneqassaaq.

Inatsisartunut qinersineq pequtugalugu Kennedy Centerimi Washingtonimi Kulturfestivalimi “Nordic Cool 2013” nunat avannarliit ataatsimut PR-iata ammarneqarnerani ministerip peqataanissaanut Kalaallit Nunaat ajoraluartumik peqataasinnaajunnaarnera nalunaarutigineqarpoq. Kisiannili kalaallit nipilersortartut eqqumiitsuliortullu Kulturfestivalimi qaammat ataaseq ingerlanneqartumi peqataapput. Aamma festivalip siorna kingornalu ilaatigut eqqumiitsuuliortunut USA-mi saqqummiisunut visumit pillugit malittarisassat pisariinnerulersinnaanissaat suleqatigiinnermik eqaannerulersitsisussaqq pillugu ataatsimiinnermi EK-K-p aamma MR-K-p ataatsimiinneranni Kalaallit Nunaanni atorfillit aqqissuussaangitsumik ataatsimiinnermi peqataapput.

Siunnersuisooqatigiit komitéllu 2013-imi ataatsimiinneranni assigiinngitsuni sipaarutissat nunani avannarlerni suleqatigiiffinnut 2014-imit eqquisussat pillugit agguaassinnermi tunngavissat ataatsimut isigalugu suliarineqarput. Kultureqarnermi sipaarutissat suliniutit Nunani Avannarlerni Tusagassiortunik Sullissiviup atorunnaarsinneqarnissaanik aalajangernermik kinguneqarput, tamassumalu kinguneraa ilaatigut Kalaallit Nunaanni tusagassiortut peqatigiiffianni akerliulluni allagaqateqartarnernik.

Kultureqarnermut Naalackersuisoqarfimmit upernaakkut 2013-imiit Nunani Avannarlerni Meeqqanut Inuusuttunullu Komitep (NORDBUK-ip) ataatsimiinnerini peqataasarpoq. Kisiannili immikkoortortaqrarfiit akimorlugit komitemi siunertaq aallaavigalugu maannakkut aalajangerneqarpoq Ilaqutariinnermut Naalackersuisoqarfik taassuma Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu suliniuteqarneq qulliunerusumik akisussaaffigimmagu komitemut tassunga ilaasortamik sinniisussamillu siunissami toqqaasassasoq.

Stockholmimi MR-K 2/13-imit tapiiliullugu naalaackersuisoqarfik aamma ataatsimeersuarnermi ”Öppna kulturarvsdata i Norden” pillugu Malmömi 24.-25. apríilimi peqataavoq. Pingaartumik toqqorsiviit ammasut, ingerlatsivinni assigiinngitsuni, aammalu digitalinngorlugit ingerlatsinerup nutaap periarfissarititai isiginiarneqarput.

Kultureqarnermi nunani avannarlerni illunut instituttinullu kiisalu kultureqarnermi suleqatigiiffinni assigiinngitsunut kulturimik ingerlatsisut siulersuisuni aallartitassatut ingerlaavartumik toqqarneqartarput.

Nunani avannarlerni kulturimut tapiissuteqartarnermik aqqissuussinernut Kalaallit Nunaanni qinnuteqaatit tupinnaannartumik ikippat ikittuaannarnikuullutillu. Tamanna kinguneqarpoq tapersiisarnermi aqqissuussinerit assigiinngitsut annertunerusumik paasisitsiniutigineqarnerannik qinnuteqarnermilu ilitersuisoqartarluni. NAPA, Namminersorlutik Oqartussat aamma Eqqumiitsuliortut Kattuffiinik illersuisoq EPI kiisalu nunat avannarliit ingerlatsivii Kalaallit Nunaanni tikeraarnermi qinnuteqarnissamat periarfissat paasisitsiniaasarput ilitersuillutillu.

2.2. Ilinniartitaaneq Ilisimatusarnerlu

2.2.1. Missingersuutinut sinaakkutit aamma aningaasat tulleriissaakkat

MR-U-mi 2013-imit sinaakkutit 2012-imit sanilliullugit allanngunngillat.

Qulliunerusumik aningaasat tulleriissaakkat 80 mio.kr.-it 2013-imi pilersinneqarput, taakkunanga nunap siulittaasuusup 20 mio. kr. sinnerlugit atorsinnaavai. Sinneruttut 60 mio. kr.-t iluanni suliniutit Nunani Avannarlerni Nungusaataangitsumik Atugarissaarneq (HNV), 2013-imiit 2015-

imut atuuttoq aamma Ineriartortitsineq Qorsuk, ilaatigut suliniummi Qaffasissumik Ilisimatusarneq misilittakkanik tunngaveqartoq, pingaartinneqarneraapput. Tamassuma saniatigut nunarsuarmi qanilliarnermi suliniutit pioreersut ingerlateqqinneqarput.

2.2.2. Nunani Avannarlerni Nungusaataannngitsumik Atugarissaarneq

Pineqartoq tassaavoq suliniut inuiaqatigiinni ajornartorsiutinik suliaqarnermik siunertaqartoq. MR-U aamma MR-S suliniummi 1-imi (Suliffeqarneq atugarissaarnerlu pillugit ilinniartitaaneq) aamma suliniummi 2-mi (Peqqissuseq tamallu atugarissaarnerat) aamma suliniummi 3-mi (Peqqissutsimut atugarissaarnermullu attaveqaatit) qulliunerusumik akisussaapput.

2.2.3. Ineriartortitsineq qorsuk

Statsministerit takorluugaannik 'Nunat avannarliit – qorsummik ineriartortitsineri siuttuuneq' (2011) ingerlatitseqqiineri MR-U-p qorsummik ineriartortitsineri siunissami ilinniartitaanerim ilisimatusarnermilu suliniuteqarnermi, suliniuteqarfissat paasiniarnerannik tulleriaarnissaannillu suliaq aallartippaa.

Tamassumunnga iliuusissatut pilersaarut suliarineqarpoq, tassani piumasaqaatit pingaarnertit tassaallutik:

- Suliniummi ilaavoq meeqqani paaqqinnittarfimmiit universitetinut ilinniartitaaneq kiisalu ilisimatusarneq.
- Suliniummi taaguut qorsummik ineriartortitsineq assigiinngitsunik paasineqarneranik tunngaveqarpoq, tassanili aamma ilaapput nungusaataannngitsumik ineriartortitsineri suliniutit.
- Nunani Avannarlerni, nunani avannarlerni nunanilu ataasiakkaani, suliniutit atuuttut ersarissisinnissaat, paasissutissiissutigineqarnissaat atorluarneqarnissaallu isiginiarneqassasoq.
- Suliniutip ingerlaavartuunissaa imminullu atanissaa qulakkeerniarlugu iliuusissatut pilersaarut ukiuni marlunni atuupoq.

2.2.4. MR-U-mi suleqatigiinneq

MR-U-p kissaatiginikuuaa MR-U-mi suleqatigiinneq nalilersorneqassasoq. EK-U tamanna tunngavigalugu nalunaarusiamik suliaqartussamik suleqatigiissitaliaamik pilersitsivoq.

Nalunaarusiami inassuteqaatit tunngavigalugit aalajangerneqarpoq 1. januar 2013-imit atuutilersumik siunnersueqatigiiffiusartut aalajangersimasut atorunnaarsinneqassasut, assersuutigalugu HØGUT, NSS aamma SVL. Tassunga taarsiullugu suleqatigiissitaagallartut siunissami atorineqartassapput, taakkulu sammisami killilikkami piffissami killeqartumi pilersinneqartassapput.

Tamassuma kingorna suleqatigiissitaliaagallartut ikitsut pilersinneqarput, tassunga ilanngullugit Nunani Avannarlerni qaffasissumik ilinniagaqarnermi suleqatigiinneq pillugu suleqatigiissitaliaq ilisimatusarnermilu suleqatigiissitaliaq (immikkoortumi maannakut suleqatigiissitaliaagallartumik ingerlatitseqqiineq). Aammattaaq eScience/elinfrastruktur pillugu suleqatigiissitaliaagallartuq, tassani immikkoortumi nunani avannarlerni iliuusissatut pilersaarummik pisariaqartitsineq aaqqissuussinermilu nutarterineq misissorneqassapput. Aammattaaq ilisimatusarneq pillugu suleqatigiissitaliaagallartup ukiakkut 2013-imi Kalaallit Nunaanni ataatsimiinnissaq ataaseq pilersaarutigaa.

Savalimmiunit, Kalaallit Nunaanniit Ålandimiillu suleqatigiissitaliani suliniutinilu immikkut ittuni peqataatitaasa angalanermut najugaqarnermulu aningaasartuutaat eqqarsaatigalugit EK-U-p kissaatigaa EK-U-p aalajangiinninnerani NMRS aamma MR-SAM tamanna pillugu aalajangiinissaq utaqqimaarneqassasoq. Tamassuma tungaanut Savalimmiunit, Kalaallit Nunaanniit Ålandimiillu peqataasut angalanermut najugaqarnermullu aningaasartuutaat EK-U-p akilertassanngilai. Immikkoortup taassuma oqallisigineqarnerani nunat namminersortut uparuarpaat siunnersuisoqatigiiffiusartut aalajangersimasunut najoqqutassanut atuuttunut tunngatillugu nunat namminersortut ajornerusunik atugassaqalernissaattut paasineqassasoq, tamannalu nunat namminersortut peqataasinnaanissaannut sunniuteqarsinnaasoq.

2.2.5. Oqaatsit pillugit aqqissuussaaneq

Oqaatsit pillugit nalilersuisoqarnikuuvoq aammalu nalilersuinermi nalunaarussiaq qulequtaqartoq ”Oqaatsinik paasinnineq isiginiarlugu – Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiiffianni oqaatsit pillugit immikkoortuni nalilersuineq 2012’. Tamanna tunngavigalugu 2014-2018-imut oqaatsit pillugit aqqissuussineq nutaaq EK-p aalajangerpaa.

2014-imit 2018-imut oqaatsit pillugit aqqissuussinissamik siunnersuut ingerlatanik pisariillisaa-nissaq pitsaannerusumillu ataqatigiissaarinissaq, attaveqarfinnut malitassat ersarinnerunissaannik, Nunani Avannarlerni Oqaatsit pillugit Ataqatigiissaarinerup pitsanngorsarneqarnissaa kulturimillu ingerlatsisut peqataatinneqarnissaat pillugit kissaateqarnermik tunngaveqarpoq.

Aqqissuussaaneermut siunnersuummi 2009-mit 2013-imut aqqissuussaaneermut sanilliullugu allannguutit pingaarnerit tassaapput:

- NSS-ip aqutsisuunera atorunnaarpoq
- Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiiffiannut oqaatsit pillugit sullissinermik aqutsisuunermillu EK-U suliaqassaaq
- Aqutsisoqarfik katillugit 6,5 mio. DKK missaanni tigusaqartassaaq aqutsillunilu, aningaasallu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiiffiannit najoqqutassaaq malillugit MR-U-mi oqaatsit pillugit suliniutinut ataasiakkaanut agguaattassallugit
- Immikkut Ilisimasallit suleqatigiiffianni Nunani Avannarlerni Oqaatsit pillugit Isumalioqatigiissitat (ENS) oqaatsit pillugit suliniutini tamani suliamik ingerlatsinermi isumasiorneqartartut atuutissaaq
- Oqaatsit pillugit suliniuteqartut ullumikkut 100.000 DKK-nik taparserneqartartoq aammalu Nunani Avannarlerni Kulturimut Aningaasateqarfimmit taparserneqartartoq (2014 ilanngullugu), aalajangersimanerusumik ukiumut 350.000 DKK-nik aningaasaliiffigineqartassapput
- Suleqatigiiffiugallartoq nutaaq universitetini oqaatsinik ataatsimut atuinissamik suliaqartussaaq 2014-2018-imut pilersinneqartussaaq ataatsimiittarnernut ukiumut 150.000 DKK-nik aningaasaliiffigineqassaaq
- Nunani Avannarlerni Oqaatsit pillugit Aalajangiisartut Attaveqatigiiffiannik ingerlatsineq ullumikkut 800.000 DKK-nik taparserneqartartoq ataatsimiinnernut siunissami taamaallaat 250.000 DKK-nik taparserneqartassaaq
- Nunani Allani Nunani Avannarlerni oqaatsinik ilinniartitsinermut Suleqatigiinnermi Aalajangiisartut (SNU) ingerlatsinermut ullumikkut 1.080.000 DKK-nik taparserneqartartut ataatsimiinnernut siunissami taamaallaat 250.000 DKK-nik taparserneqartassapput

Aningaasat katillugit 1,38 mio. kr.-t allanut atorneqarsinnaalersut (Nunani Avannarlerni Oqaatsit pillugit Aalajangiisartut Attaveqaqatigiiffiannit 550.000 DKK.-t aamma Nunani Allani Nunani Avannarlerni oqaatsinik ilinniartitsinermit Suleqatigiinnermi Aalajangiisartunit 830.000 DKK) imatut atorneqartassapput:

- Nunani Avannarlerni Oqaatsit pillugit Ataqtigiissaarinerup nukittorsarneranut
- Suliniutip Oqaatsit pillugit Suliniuteqartartut 2014-imit aamma ingerlaannarnissaata qulakkeerneqarneranut
- Universitetini oqaatsit assigiinngitsut atorneqartarnissaannik suliniuteqarnermut

2.2.6. NVL 2013-imit

NVL-imit (Inersimasut Ilikkagaqartarnerat pillugu Nunani Avannarlerni Attaveqaqatigiiffimmik) nalilersuineq tunngavigalugu EK-U aalajangiivoq NVL Vox, piginnaasat pillugit politikkimut nunami namminermit suliamik ingerlatsivik Oslomiittoq aqutsisoralugu piffissami ukiuni sisamani 2013-2016 ingerlaqqissasoq.

2.2.7. NordPlus

Nordplusimut piffissamut 2014-2016 pingaarnertut ataqtigiissaarisussaq nutaaq EK-U-p toqqarpaa (for Universiteter og Internationalisering, DK), aalajangiillunilu suliniut nalilersorneqassasoq.

2.2.8. Nordic Master

Nordic Master suliniutivittut ingerlateqqinneqassaaq. Tamanna pillugu inatsisilerinermit apeqqutit arlallit paasiniarneqarnissaannik pisariaqartitsisoqarpoq.

2.2.9. Atuarfeqarfimmik ineriartortitsinermit nunani avannarlerni ataatsimut suliniut

Atuarfeqarfimmik ineriartortitsinermit nunani avannarlerni ataatsimut suliniut MR-U-p aallartippaa: ”Qaffasissumik ilinniagaqarnikkut taamallaaq annertuunik piginnaasaqartillugit peqataatitsilluni tunngaviummik ilinniartitsinermit nunat avannarliit aqputaat”.

Kalaallit Nunaat suliniummi peqataavoq aammalu majimi 2013-imi Ilulissani piareersaalluni ataatsimiinnermit qaaqqusisuulluni. Atuarfimmik ineriartortitsinissaq pillugu ukiakkut 2013-imi nunat avannarliit ataatsimeersuarnissaat pilersaarutigineqarpoq.

2.2.10 Ingerlaqqilluni ilinniartitsinermi ilinnialersinnaaneq pillugu isumaqatigiissut

Isumaqatigiissutip ingerlaqqinnissaa pillugu isumaqatigiissut nunat atsiorpaat. Tamanna pillugu aalajangiinissamut siunnersuummik Naalakkersuisuni saqqummiunneqartumik Inatsisartut tapersiinerat tunngavigalugu Kalaallit Nunaata peqataanissani nalunaarutigaa.

2.2.11 Ilisimatusarneq pillugu suleqatigiinnermik nalilersuineq

Nunani Avannarlerni ilisimatusarnermit attaveqaatit pillugit ineriartortitseqqinnissaaq MR-U-p taperserpaa kissaatigalugulu Nunani Avannarlerni ilimatusarnermut aningaasalersuisarnerup ammaakkiartorneqarnissaanut periusissaq misissorneqassasoq. EU-mut tunngatillugu nunani

avannarlerni ilisimatusarneq pillugu suleqatigiinnerup qanoq ineriartortinneqarnissaanik misissuineramik suliaq MR-U-p taperserpa. MR-U tamassuma saniatigut aalajangiivoq nunat namminersortut NordForsk-imi tamakkiisumik ilaasortaaler-nissamik qinnuteqaataat NordForsk-imi malittarisassat pillugit MR-U-p aalajangiinissamik suliaqarnissaa innersuussutigineqarpoq.

”Ilisimatusarnermi siunnersuisooqatigiit pillugit periuseq” nunat kissaatigaat, tassani NordForsk salliutillugu suleqatigiiffiulluni nunanilu ataasiakkaani ilisimatusarneq pillugu siunnersuisooqatigiinnut naapittarfiulluni. Kisiannili MR-U-mi aamma erseqqissarneqarpoq NordForsk-ip aamma Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiiffiata akornanni pitsaasumik oqaloqatigiittoqartassasoq aamma Ministerit Siunnersuisooqatigiiffiat suliani ataasiakkaani NordForsk ikiunnissaanik qinnuvigisinnaassagaa imaluunniit NordForsk nammineq pisinnaatitaaffiit iluanni suliaqarnissaanik assigisaannilluunniit qinnuvigineqarsinnaassasoq.

2.2.12 NordForsk

NordForsk ullumikkut siulersuisoqarpoq qulingiluanik ilaasortalimmik, malinnaasartullu arfineq marluullutik:

- Sverigemi, Norgemi, Finlandimi, Islandimi Danmarkimilu ilisimatusarneq pillugu siunnersuisooqatigiiffiit aallartitaat tallimat
- Aallartitat pingasut Nunani Avannarlerni Universitetit Suleqatigiinnerannit (NUS)-imit toqqarneqartut
- Inuussutissarsiortut aallartitaat ataaseq, Nunani Avannarlerni Inuussutissarsiutit pillugit Siunnersuisooqatigiivinit (MR-N)-imit toqqarneqartoq
- Malinnaasartut pingasut, Kalaallit Nunaat, Savalimmiut Ålandinilu tamarmik ataaseq
- Nordisk Innovation-imi pisortaq
- NordForsk-imi sulisut aallartitaat ataaseq
- Nunani Baltiskineersuni ilisimatusarnermut aningaasaateqarfinit malinnaasartuq ataaseq
- NMRS-imit malinnaasartuq ataaseq

Nunat namminersortut NordForsk-imi siulersuisuni tamakkiisumik ilaasortaaler-nissamik qinnuteqaateqarnikuupput.

Tamanna pillugu ilisimatusarneq pillugu suleqatigiissitaliaagallartup siunnersuutaa tunngavigalugu EK-U 19. marts ataatsimiinnermini aalajangiivoq NordForsk-imi siulersuisut arfineq pingasunik ilaasortaqaassasut:

- Sverigemi, Norgemi, Finlandimi, Islandimi Danmarkimilu ilisimatusarneq pillugu siunnersuisooqatigiiffiit aallartitaat tallimat
- Aallartitaq ataaseq NUS-imit toqqarneqartoq
- Aallartitaq ataaseq Kalaallit Nunaannit, Savalimmiunit Ålandimillu toqqarneqartoq
- Sulisut aallartitaat ataaseq

Aalajangiineq isigineqassaaq nunat namminersortut siulersuisuni tamakkiisumik ilaasortaaler-nissamik kissaateqarnerannik oqimaaqatigiissaarinertut aammalu siulersuisut ikitsunik ilaasortaqar-tut naammassisqaarsinnaassusiannik kissaateqarnertut. Aalajangiineq Kalaallit Nunaata, Savalim-miut Ålandillu taperserpaat.

Tamassuma kingorna Savalimmiut NSK-mut saqqummiinermut atatillugu nalunaarutigaa siunnersuut akueriniarnagu isumaqarlutillu suliamik ingerlatsinermi kukkusoqarsimasoq, tassa suliaq MR-SAM-imut saqqummiutinnginnerani MR-U-mi aalajangiiffigisassatut saqqummiunneqar-tussaammat. Savalimmiut tassunga peqatigitillugu nalunaarutigaa takorusunnerullugu nunat namminersortut tamakkiisumik peqataasinnaatitaasumik ataatsimut ataatsimik aallartitaqarnermut taarsiullugu malinnaasarnertik attatiinnassagaat tamarmillu siulersuisuni ilaasortaatitaqassasut. Ålandip tamassuma kingorna nalunaarutigaa Savalimmiut tapersersorlugit. Tamanna tunngaviga-lugu EK-U-p junimi 2013-imi ataatsimiinnerani Kalaallit Nunaata nuannaarutigaa Savalimmiut siunnersuutaat taperserlugu. Siunnersuut allaganngorlugu suliassatut EK-U-mi MR-U-milu akuerisassanngorlugu nassiunneqarpoq, tamassumalu kingorna suliaq MR-SAM-imi inaarutaasumik akuerineqartussanngorlugu saqqummiunneqassalluni.

3. Aalisarnej, Piniarnej Nunalerinerlu.

3.1 . Aallaqqaasiut.

Svenskit siulittaasuutitaqarnerminnut atatillugu 2013-mut suliniutitut ingerlataanni aalisarnermut, nunalerinermut, inuussutissalerinermut orpippassualerinernullu (FJLS) susassaqarfimmi nunaqarfik qitiutillugu sammineqarput, aammalu qanoq iluatsittumik nunaqarfiit tamakku inuiaqatigiillu inu-kitsut ineriartortinneqarsinnaanersut atatiinnarneqarsinnaanersullu nutaaliornikkut, sumiiffinni taamaattuni inuussutissarsiutitigut aammalu nungusaataanngitsumik pinngortitap isumalluutaannik atuinikkut.

3.2 . Aalisarnej

Naalackersuisoqarfiup nunani avannarlerni aalisarnerup iluani suleqatinik annertunerusumik sule-qateqarnej salliutitaraa annertusisamik misilittakkanik paarlaateqatigiittarnikkut, tamatta nunani avannarlerni killerni aalisarnermut inatsisinik allanngortiterinitsinnut attuumassuteqartumik. Misi-littakkat takutippaat atorfilittanik inuttalinnik ataatsimiitaliani aamma suleqatigiissitaliani peqa-taanagerup kingunerisarmagu annertunerusumik aalajangeeqataasarneq aammalu kalaallit kissaa-taannik soqutiginninneq, kiisalu siunissami pitsaanagerusumik periarfissiisarluni ataatsimoorussamik suliniutinut nunani avannarlerni ingerlanneqartartussanut tunngatillugu.

3.2.1 Uumassusilinnik assigiinngiiaartunik aqutsineq.

Aalisarnermut tunngassuteqartuni, februarip qaammataani Det Internationale Havforskningsråd (ICES) suleqatigalugu sammisaqartitsisoqarpoq uumassusilinnik assigiinngiiaartunik aqutsineq pillugu, tassani Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinernullu Naalackersuisoqarfik peqataavoq. Sammisaqartitsinermi saqqummiunneqarput oqaluuserineqarlutillu apeqqutit assigiinneqisunik sammivillit, uumassusillit assigiinngitsut akornanni imminnut sunniuteqatigiittarnerat pillugu. Tamanna aqutsisoqarfinni atugassamik najoqqutassatut allakkiornissamik kinguneqassaaq. Sam-misaqartitsineq oqallinnernut amerlasuunut soqutiginarturnullu periarfissiivoq, peqataasullu tamarmik isumaqatigiissutigaa uumasoaqatigiinnik ataatsinik aqutsinermiit nikittoqartariaqartoq aqutseriaatsimut uumassuseqarfimmi uumasut assigiinngitsut akornanni imminnut sunniuteqa-tigiittarnerannik samminnittumik. Taama periarnej unamminartuuvoq annertoq, ilisimatusartut, aqutsisut suliffissuillu akornanni attaveqatigiinnissamik piumasaqaateqartoq.

3.2.2. Oqimaaqatigiissumik isumalluutinik atuineq.

Nunat avannarliit aalisarneq pillugu suleqatigiinnermut atasumik atorfilittat ataatsimiititaliaanni oqimaaqatigiissumik uumasunik atuineq pillugu isumasioqatigiinnissamut kalaallit peqataa-nissaannut aningaasaliisoqarpoq, isumasioqatigiinneq pissaaq ukiaru Bruxelles-imi². Isumasio-qatigiinnermi sammeneqassaaq isumalluutinik oqimaaqatigiissumik atuineq³. Oqimaaqatigiissumik aalisakkanit isumalluutinik atuineq nassuiarneqartarpoq aalisarnertut, uumasut nerisareqatigiinne-ranni (imaluunniit nerisareqatigiinnermi tullerriaartut pisarineqarsinnaasut tamaasa) suussutsit tamaasa aalisarnikkut ilanngartornerisa agguataarnerattut. Aalisarnerup annertussusia aalisari-aatsillu pissapput uumasut assigiinngitsut pissusissamisoortumik amerlisarnerannut naleqqi-u-ssisumik. Taamaasinikkut uumasut assigiinngiaartut annertussusiat katitigaanerallu allanngu-ssanngilaq. Aalisariaatsip taamaattup kingunerissavaa, tunngaviusumik ilimagisat eqquutissappata tassaassaaq pisat annertusinissaat, kiisalu uumassuseqatigiiffiup amerlisarnerata sapinngisamik qaffasissuujuarnissaa taassumalu katitigaanerata allanngortippallaannginnissaa.

Naalackersuisoqarfiup sammisaqartitsineri EBCD-mi suliamik ingerlatsisua aamma Pinngortita-leriffik suleqatigai sammisaqartitsineri saqqummiussassanik suliaqarnermi. Aalisarneq pillugu kalaallit isumaannik sammisaqartitsineq Europa-mi pitsaasumik oqariartorfittut atulersinnaavoq, tamannalu piviusunngorpoq nunat avannarliit aalisarneq pillugu suleqatigiinnermut peqataanermi.

3.2.3. Aalisarnermut politikki pillugu sammisaqartitsineq

Nunani avannarlerni killerni aalisarneq pillugu aqutsisoqarfiit nunat aalisarnermut inatsisaannik annertuunik sukumiilluartumillu nutarterinissaminnut suliaasaqarput. Allanngortiterinissat nunat aalisarnermut sammisaqartuivut inuiaqatigiillu ataatsimut isigalugit ukiuni tulliuttuni amerlasuuni annertuunik kinguneqassaaq. Taamaattumik apeqqutit, nutarterinerit imarisaannut tunngasut, ani-ngaasaqarnikkut annertuunik naleqaannaratik, aammali naalackersuinikkut assut mianernartuupput, taamaammallu aqutsisoqarfiit aqutsineriut tunngasutigit eqqortunik naammassisaqarnissaminnut piumaqarfineqarput. Kalaallit Nunaat aalisarnermut naalackersuinikkut suliaasiisummi ataatsimi suliamik aqutsisuutitaqarpoq, Naalackersuisoqarfillu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersui-sooqatigiivivut suliamik ingerlataqarnissamut qinnuteqaammik nassitsinikuuvoq Norge-mi, Island-imi, Savalimmiuni Kalallillu Nunaanni sammisaqartitsinissanut sisamanut tapiiffigineqarnissamut tunngasunik, taamaaliornikkut aqutsisut akunnerminni nunanut unamminartut, misilittakkat aammalu aalisarnermut nalackersuinikkut ajornartorsiutinik aaqiinnissamut periarfissat oqaluu-serisinnaassamatigit, aalisarneq pillugu inatsisinut nutarterinissanut toqqaannartumik atornerqar-sinnaasunik. Suliniuteqarnissamut qinnuteqaat suliarineqarpoq naatsorsuutigineqarporlu 2013-p naannginnerani akuerineqarumaartoq.

3.2.4. Issittumi uumassusilinnik tunngaveqartumik aningaasaqarneq.

Naalackersuisoqarfik issittumi uumassusilinnik tunngaveqarluni aningaasaqarneq pillugu suliniummi peqataavoq 'Det Nordiske Bioøkonomi Initiativ'-p ataani inissisimasumi, Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa Issittumi suleqatigiinnermi ingerlataannit aningaasalersorneqartumi. ” Bæredygtig bioøkonomi i Arktis”-mik (Imminut atasinnaasumik

² Tamanna pivoq European Bureau for Conservation and Development (EBCD) oqartussaaffiani The Fisheries Experts Group of the IUCN Commission of Ecosystem Management sinnerlugit

³ Isumasioqatigiinneq ima taaguuteqarpoq *Balanced Harvest in the real world— Scientific, policy and operational issues in an ecosystem approach to fisheries.*

Issittumi uumassusilinnik tunngaveqarluni aningaasaqarneq) suliniut Samnordisk Skovforskning-ip (SNS), Nordisk Komité for Jordbrugs- og fødevareforskning-ip (NKJ), AG-Fisk⁴ aamma NordGen⁵ akornanni suleqatigiissutitut suliniutaavoq. Suliniummi sammisaqartut allat nunat avannarliit suleqatigiifiineersut aamma ilanngunneqartarput. Suliniutip siunertaraa Issittumi uumassuseqartu-nik ilippanaateqarnerup ersersinniarnissaa aammalu Issittumi imminut atasinnaasumik uumassu-silinnik tunngaveqarluni aningaasaqarnermut periarfissanik, tamatumunngalu unamminartut suussusersissallugit, immikkut isiginiassallugit pingaarnertut inuussutissarsiutit SNS-p aamma NKJ-ip annertuumik ukiorpassuarnilu ingerlataqarnermut piginnaaneqarfigisai. Isumasioqati-giinnissaq siulleq pissaaq nunatta kujataani 2013-p ukiariartulernerani, tassani Aalisarnermut Immikkoortortaarfik Pinngortitaleriffillu peqataassapput.

3.3. Ny Nordisk Mad (Nunani avannarlerni nerisassioriaaseq nutaaq).

Ny Nordisk Mad pillugu susasaqarfimmi naalackersuisoqarfik nunatsinni suliniutip inissilluarneqarnissaanik suliniuteqarpoq, piffissami sinneruttumi (2013 aamma 2014); taamaasilluni nikeriarneq suliniummi pingaartitatut isigineqartut ilagalugit 2014-ip kingorna aamma ingerlaqqinniassamata. Ny Nordisk Mad-imi (2011) aqutsisuni sinniisuutitat paarlaanneranni, taamanikkut Kalaallit Nunaata Ny Nordisk Mad erseqqissumik qanoq atornissaanut isumammamik toqqammaveqarsimanngilaq.

Ukiuni kingullerni Kalaallit Nunaanni assut kissaatigineqartarsimavoq nunap immikkoortortaanni nerisassanik atuinerup annertusarnissaa; atuisut, niuertut naalackersuinermillu suliaqartut tungaannit. Ny Nordisk Mad pillugu allaaserisami pingaartitat taakkorpiaapput – igaffeqarneq pillugu allatami aamma Aarhusdeklaration-imiittut, maani nunami anguniakkatsinnut tulluortorujussuusut. Nunami nioqutissiassanik nutaanik atuneq; nunap immikkoortortaanni tunisassiorlut patajaallisartussaassavaat, tamatumunnga ilutigalugu najugaqarfiit avinngarusimasumiittut saqqumilaalersissallugit.

Ukiup aappaata kingulliup ingerlanerani nunani avannarlernit allanit paasissutissanik piniarfiusimavoq, Ny Nordisk Mad qanoq iliorluni malitseqartitsisimanermit tunngasumik. Naak Kalaallit Nunaanni nunanit avannarlerni allanit allaanerumik nassiussanik aqutsinermit attaveqaatitigullu allatut ittunik unamminartoqaraluartoq, aaqqissusseriaatsikkut immikkut ittunik pissuseqartoqarsinnaavoq, isumassarsiorfigisinnaasatsinnik.

Toqqammavigisassamik suleqatigiissitaliamik pilersitsiniarnermut atatillugu Ålandip aqutsisuni sinniisuutitaat ingammik oqaloqatigisarsimavarput. Ny Nordisk Mad-ip atortussanngortinnissaa malitseqartinneqarnissaalu pillugit iluatsittumik Ålandimi kantiinat pisortanit ingerlanneqartut, neriniartarfiutillit allallu ingerlataqartut peqataatinneqarsimapput. Ny Nordisk Mad-imi suliniutigineqartut ataasiakkaat immikkut sammisaqarfigivallaarnagit, toqqammavigisassamik suleqatigiissitaliap pingaarnertut suliasaraa nunap iluani ataqatigiissaarinissaq isumagissallugu, Kalaallit Nunaata Ny Nordisk Mad-imut aqutsisuni sinniisuutitaannut toqqaannartumik attaveqartussamik.

2014-mi upernaamut, Ny Nordisk Mad-ip aqutsisuisa pilersaarutigaat Kalaallit Nunaanni ataatsimiinnissaq. Kalaallit toqqammavigisassamik suleqatigiissitaliassaata pilersinneqarnissaa ataatsi-

⁴ AG –Fisk : Aalisarneq pillugu atorfilittanik suliamut ilisimasalinnik inuttalimmik ataatsimiititaliaq

⁵ NordGen: Nordisk Genresource Center.

miinnissami ilanngunneqassaaq. Naalakkersuisoqarfiup maanna misissorpaa ataatsimiinnissaq sumi ingerlanneqassanersoq – taamaalilluni ukiup taamaasinerani ataatsimiiffiusussami nerisassiarineqarsinnaasuut sorliit pissarsiarineqarsinnaaneri eqqoriarlugit. Aqutsisut aammattaaq kissaatigaat inuussutissat pillugit naalakkersuinikkut aqutsisumik ataatsimeeqateqarnissaq.

3.4. Inuussutissalerineq aamma inuussutissat pillugit oqartussaaffik.

Inuussutissalerineq aamma inuussutissat pillugit susassaqarfimmi inuussutissatigut aamma inuussutissat isumannaatsuunissaat pillugit oqariartuutit ajornakusoortut nittartakkat, naqitat paasissutissiat kiisalu tusagassiutit aqqutigalugit paasissutissiisarneq pillugu misilittakkanik paarlaateqatigiittoqarsimavoq.

Kalaallit Nunaat suliniutini ingerlanneqartuni peqataangilaq, kisiannili maannamut nunat avannarliit attaveqatigiinneranni ilaatigut erngup saligaatsuunissaa pillugu ilisimasanik iluaquteqarsimavoq – norgemi pissutsit atukkat kalaallit atugaannut immikkut assersuunneqarsinnaapput; imeqarfiit annertunerpaamik tatsinit pilersorneqarmata mingutsinneqarsinnaanerminnillu annertuumik navianartorsiortinneqarlutik.

Siunissami anguniagassaassaaq Kalaallit Nunaata inuussutissalerinermut inuussutissatigullu tunngasutigut nunat avannarliit suliuniutaannut peqataasarnissaa, tassami nalinginnaasumik naammassi-niagassat sammineqakkajummata, suleqatigiinnermillu iluaqutissarsiffigineqarsinnaasut angujumarlutik.

3.5. Piniarneq aallaaniarnerlu.

3.5.1. Aallaqqaasiut

Piniarnermut aallaaniarnermullu immikkoortortaqaarfiup ingerlappai suliniutit arlallit Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivinit aningaasalersorneqartut. Aallarniutitut suliniut PISUNA (Piniakkanik sumiiffinni nalunaarsuineq) sumiiffinni ataasiakkaani nalunaarsuineq aqutsinerlu, Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivinit aningaasaliiffigineqarpoq piffissami 2009-2012, suliniutillu taassuma ineriartortinneqarnera EU-mit maanna aningaasalersorneqarluni. Issittumi nunanilu avannarlerni pinngortitami isumalluutinik sumiiffinni ataasiakkaani ilisimasat malillugit aqutsineq pillugu nunat assigiinngitsut suleqatigiinnissaannut qinnuteqaat ”Nordisk Ministerråds pulje - Samarbejde med Nordens naboer i vest”-mit 2012-mi tapersorsorneqarpoq, aammalu aningaasalissutissat sinneri ukioq manna ”Nordisk ministerråds pulje - Nordiske politiske initiativ i Arktis”-mut qinnutigineqassapput.

3.5.2. Imaani uumasut miluumasut ileqqorissaarnerlu.

Nunani avannarlerni aalisarneq pillugu suleqatigiinneq pillugu atorfilittanik ataatsimiititaliaq imaanu uumasunik miluumasunik piniarnermut attuumassutillinnut ileqqorissaarnermut apeqqutinik aammalu innuttaasut akornanni isummertarnernut nassuiaasiornissamut aningaasaliissuteqarpoq. Nassuiaasiorneq Island-ip Universitetianit suliarineqarpoq, tamannalu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivinit aningaasalersorneqartumit ataatsimeersuarnermik⁶ malitsitsissutit ilagaat. Ataatsimeersuarneq Savalimmiuni juni 2012-mi nunanit ilaasortaasunit assigiinngitsunit

⁶ Hunting and Protection of Marine Mammals – A Clash of Cultures?

peqataaffigineqarluni ingerlanneqarpoq. Naalackersuisoqarfiup Piniarnermut Aallaaniarnermullu immikkoortortaqarfia toqqammavigisassamik suleqatigiissitaliami peqataavoq suliniutip aningaasatigut missingersutaata aningaasalersugaanik. Islandip siulittaasuutitaqarnerani Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa juli 2014-mi ataatsimiinnissaanni sammineqartoq oqaluuserineqassaaq nalunaarusiarlu saqqummiunneqarluni.

3.6. Ministerit 2013-mi ataatsimiinneri.

3.6.1 Aallaqqaasiut

FJLS-ministerit aasaanerani ataatsimiinnerat Sverigemi juunip 28-anni ingerlanneqarpoq. Naalackersuisoq Karl Lyberth peqataasinnaangimmat Kalaallit Nunaat atorfilittamik sinniisuutitaqarpoq.

3.6.2. Uumassusilinnik tunngaveqarluni aningaasaqarneq.

Naalackersuisup Generalsekretærip uumassusilinnik tunngaveqarluni aningaasarsiorneq pillugu innersuussutaa tapersersorpaa, matumani kaammattuutigineqarpoq nunat avannarliit Aalisarneq, Nunalerineq, Inuussutissat Orpippassualerinerlu pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa iluanni suleqatigiinnerup Nunani Avannarlerni uumassusilinnik tunngaveqarluni aningaasarsiornerup ineriartortinnerani piviusunnngortinneranilu siuttutut ingerlatsiinnarnissaanut tunngasumik. Suliniutip tamassuma malitsigisaanik paasinarsivoq naalackersuinikkut susassa qarfinni assigiinnngitsuni ukiuni kingullerni soqutiginninneq annertusiartortoq.

3.6.3. Antibiotikamut akiuussinnaassuseqarneq.

Kalaallit Nunaata nunat avannarliit ataatsimut antibiotikamut akiuussinnaanermut tunngassuteqartumik suliniummut ilannguppoq, taamaalillunilu suliame matumani inuussutissalerinikkut inunnullu tunngassuteqartunik toqqamavissat malillugit. Uumasuuteqarnermit nerisassanut tunisassianut avammut tunineqartartunut tunngatillugu, tamanna Danmark-imi Fødevarestyrelsen suleqatigalugu pisarpoq.

Danmarkimit antibiotika kiisalu miluuttunut akiuussutissanut aalajangersakkat sukanneqisumik toqqammaveqartut aammattaaq Kalaallit Nunaata malippai. Matumani susassa qarfinni matumani Danmarkip nunarsuarmi maligassiuisutut inissisimanera assut pingaaruteqarpoq.

3.6.4. Missingersuusiat ingerlattanullu sinaakkutit.

Ukiuni qaangiuttuni nunat avannarliit suleqatigiinneranni tullerriarinerit missingersuusianillu annikillisaanerit sammineqarsimapput. Generalsekretæreritaap martsimi atorfininnerminut atatillugu nunat avannarliit suleqatiinnerisa nutarsarneqarnissaanut piginnaatitsissummik annertuumik tunineqarpoq. Tamanna suleqatigiinnerup ineriartortinnerani sunniuteqassaaq, taamaalillunilu Aalisarnermut, Inuussutissalerinerimut, Nunalerinerimut Orpippassualerinerlu pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa (FJSL) iluanni suleqatigiinnermut nutaanik periarfissiissalluni. FJSL iluani susassa qarfik 2014-mut missingersuusiat 4,1%-nik ilanngarneqarpoq.

FJLS-mut piffissami 2013-2016 nutaamik ingerlattanut sinaakkutassiortoqarpoq. Matumani tullerriarinerne unaminartunik pingasunik nalinginnaasunik ima qarput – unammillersinnaasumik tuni-

sassiorneq, nungusaataanngitsumik pinngortitami isumalluutiniq aqutsineq kiisalu nunani avannarlerni inuiattut atugarissaarnerup piujuartinnissaa ineriartortinnissaalu. Suleqatigiinneq nunat avannarliit inissisimanermikkut sunniuteqarsinnaanerisa siuarsarnissaannut aammalu nunani assigiinngitsuni nunarsuup immikkoortortaani nunarsuarlu tamakkerlugu pisartunut naapiffiusartunilu soqutiginninnermut ilapittuutaassaaq. Nunat avannarliit nukittuumik attaveqatigiinnerat pingaarutlimmik sakkussaavoq ingerlatanut sinaakkutassiap piviusunngortinnissaanut atasumik. Europa-p avannaani naalackersuinikkut attaveqatigiinnermi siuttutut inissisimanissaq anguniagaavoq, ilisimatusarnermut suliffissuaqarnermullu attuumassuteqarfeqarluni. Ministerit ataatsimiinneranni tullerriaarneq pillugu ilisimatitsissut ministerit tusaatissatut tiguaat.

4. Avatangiisit, pinngortitaq, Nukissiuutit silallu pissusia.

4.1. Avatangiisinut pinngortitamullu tunngasuni nunat avannarliit suleqatigiinneranni nalinginnaasumik iliuutsit.

Ineqarnermut, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisunut Ilaasortap susassaqaarfiani ukiumi qaangiuttumi ataatsimiinnernut suliniutinullu peqataasoqartarpoq.

Nunamut Namminermt, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisunut ilaasortaasimasooq Naalackersuisoqarfimmilu pisortaasimasooq 2012 martsimi Nunani Avannarlerni Ministerit ataatsimiinneranni peqataasimapput kiisalu Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa 2012-mi kaatersuunneranni, matumunnga ilanngullugu nunat avannarliit avatangiisinut ministeriisa 31. Oktober 2012-mi ataatsimiinneranni. Ataatsimiinnerni tamani Nunamut Namminermt, Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalackersuisunut ilaasortaasimasup immikkut pingaartissimavaa immamik atuinerup pingaassusia kiisalu nungusaataanngitsumik ineriartortitsinermt atasumik oqallinnermi sunniuteqarluartumik eqqagalerinerup pingaassusia. Tamatuma saniatigut Naalackersuisunut ilaasortaasimasup immikkut taasarsimavaa akuutissat hormonimut akornutaasartut Issittumi ajornartorsiu-taasarneri, matumunnga ilanngullugu taaneqarpoq, Kalaallit Nunaata piniarnermik aalisarnermillu pisariaqartitsinera taamaattumillu Issittumi avatangiisini toqunartunik misissuiuarnissaq naleqquttuussasoq.

Naalackersuisoqarfik aammattaaq piffissami qaangiuttumi susassaqaarfiup iluani atorfilittat ataatsimiititaliaanni kiisalu sulianut attuumasunik ataatsimiititaliap ataatsimiinnerini inuummaarissumik peqataasarsimavoq, matumani Rio+20, Silap pissusia aammalu avatangiisit pillugit ingerlatat malitseqartinneqarnerat sammeneqarsimavoq.

2012-mi Avatangiisinut immikkoortortaqaarfik Imaq pillugu suleqatigiissitaliap ataatsimiinnerani peqataavoq. 2012-mi Avatangiisinut immikkoortortaqaarfik Nordisk Affalds Gruppe-p (NAG) maajip qaammataani Nuummi ataatsimiinnerani qaaqquisuuvoq. Avatangiisinut immikkoortortaqaarfik NAG-p 2012-mi ataatsimiinnerani marlunni peqataavoq.

4.2. Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatiivisa Avatangiisit pillugit iliuusissaanni ingerlatassat.

2011-mi avatangiisit pillugit iliussassatut aaqqissuutassaq (MHP) 2013-miit 2018-mut atuuttussaq suliaralugu aallartinneqarpoq. Pinngortitamut immikkoortortaqaarfik aamma Avatangiisinut immikkoortortaqaarfik MHP pillugu allaaserinninnermi peqataapput. Naalackersuisoqarfiup sammisassatut MHP ilanngunniagai, ilaatigut tassaapput eqqakkat, Issittumi immap avatangiisii aammalu toqunar-

tut avatangiisinut siaruartartut, matumunnga ilanngullugit akuutissat hormonimut akornutaasartut. Aammattaaq sulissutigineqarsimavoq uumassusillit amerlangaassusii aamma uumassuseqarfinit pissarsiassat pillugit sammisassat ilanngunneqarnissaat. Tamatumalu kinguneraa qulaani taaneqartut sammisassat MHP-mut ilanngunneqarneri. Suliaqarneq 2012-mi naammassineqarpoq, MHP-lu Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa oktoberimi katersuunneranni akuerineqarpoq.

4.3. Sammisat allat.

Susassaqarfimmi tassani immikkut taaneqassaaq suliniut Kemikalegruppen-imit aamma Havgruppen-imit tapersersorneqartoq. Suliniummi anguniagaavoq Savalimmiuni, Island-imi Kalaallilu Nunaanni illoqarfiit pingaarnersaasa eqqaanni nakorsaatiit sinnikuinik aammalu inunnut eqqiaatinit (qaqorsaatiit, tipigissaatiit il.il.) akuutissanik avatangiisaanniittoqarnerneranik misissuinnissaq.

Misissuineq pissaaq imikoorutinit, kinnikunit, imikoorutit kuuffigalugu unerarfigisartagaanniittunit aamma akuaasarfinit misiligutinik misissugassanik tigusinikkut aammalu sumiiffinni annertunerpaaq sunerneqartartunit, tassa imaappoq napparsimaviit assigisaasalu eqqaanneersunit. Akuutissat misissuiffigineqartussat tassaapput nakorsaatiit nunani pineqartuni atornerqarnerpaajusut ilaat aammalu inunnut eqqiaatinit akuutissat ilaat Norge-mi, Sverige-mi Danmark-imi assingusumik misissuinerit nassaarineqarsimasut assingi. Suliniut 2013-mi naammassineqassaaq.

2012-mi Kalaallit Nunaat Avatangiisinut Immikkoortortaarfik aqutigalugu Joint Nordic Screening Group-imi suleqatigiinnerami peqataalerpoq. Suleqatigiiffimmi tassani nunani avannarlerni nunanit tamanit peqataasoqarpoq, pineqartut avatangiisini akuutissat assigiinngitsut pillugit misissuisarput. Suleqatigiit 2001-mi aallartipput. Misissuinerit ataasiakkaat ukiuni marlunni ingerlanneqartussaapput, taakkulu ilaatigut ministerit siunnersuisooqatigiivisa atorfilittanik ataatsimiititalianit Kemikaliegruppen-imit Havgruppen-imi tapersersorneqarput.

5. Ilaqutariinneq Inatsiseqarnerlu.

5.1. Nunat avannarliit suleqatigiinneranni inunnik isumaginninneq

Naalackersuisoqarfik februarip qaammataani 2013-mi København-imi atorfilittat ataatsimiititaliaanni (EK-S) peqataavoq, matumani kalaallinit kissaatigineqarpoq nunani avannarlerni innuttaasunik ikiuisarneq aammalu isumaginninermi ikuisarneq pillugu isumaqatigiissutaasa nutarsarneqarnissaannut piareersaataasumik sulinermi peqataatinneqarnissaq. Ataatsimiititaliap aammattaaq utoqqaat innarluutilillu pillugit sammisat suliarai. Aammattaaq Nordens Velfærdscenter aggersarneqarsimavoq 2012-2014-mut anguniagassani sammisanilu pillugit nassuiaasseqqullugu kiisalu siusissukkut suliniuteqartarneq pillugu nunat avannarliit suliniutaat pillugu nunani avannarlerni nunani illoqarfinilu kaajallaalluni angalanissaq pillugu.

Naalackersuisoqarfik ilaqutariinnik sullissiviit pillugit nunat avannarliit pisussaataaffianni isumassarsinartumik suleqatigiinnermi peqataavoq. 2012-mi decembarimi naalackersuisoqarfik kommunini pisortat peqatigalugit "Siusissukkut suliuniuteqarneq" pillugu isumasioqatigiinnermi juni 2013-mi Stockholm-imi peqataavoq – aammattaaq kommunini pisortat peqatigalugit – ilaqutariinnik sullissiviit pillugit Tromsø-mi ataatsimeersuarnermi peqataavoq. Naalackersuisoqarfiup Ilulissani augustimi 2013 Nordens Velfærdscenter aamma Mødrehjælpen Danmark-imeersoq peqatigalugu attaveqatigiit ataatsimiisinneqarnissaat piareersarpar. Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik sullissiviit patajaallisarneqarnissaannut maanna pingaartillugu suliniutinut nunat avannarliit peqatigiinnerat pitsaasumik ilapittuutaavoq.

Kalaallit Nunaat Nordens Velfærdscenter-ip siulersuisuini sinniisuutitaqarpoq, tassani isumaginninnermi susassaqrarfiit arlallit ilaatinneqarpoq.

Kalaallit Nunaata 2013-2014-mi nunat avannarliit isumaginninnikkut sillimmasiisarneq pillugu nittartakkap aqqissuussaananerani komite-mi www.nordsoc.org siulittaasuutitaqarneq Norge-mut tunniuppa. Kalaallit Nunaat suli nunat avannarliit suleqatigiinneranni peqataavoq, naak it-teknikkikkut unamilligassaqartaraluartoq, nittartakkap ineriartortinneqarnerani akornusiisarsimasunik. Hallo Norden suleqatigalugu maanna qarasaasialerineq pillugu sullissisarnermut nutaamik isumaqatigiissusiassaq sulissutigineqarpoq. Portali pilersinneqarpoq nunani avannarlerni isumaginninnermi ministerit siunnersuisooqatigiivi akisussaasuutillugit.

5.2. Inatsiseqarneq pillugu ministerit siunnersuisooqatigiivi.

Susassaqrarfik manna siusinnerusukkat kalaallinit salliutinneqarnikuunngilaq, kisiannili Naalakkersuisut isumagaat ukiuni aggersuni suleqatigiiffik tamanna pingaartikkumallugu. Tamanna ima isumaqarpoq ministerit ataatsimiinnerini peqataasarnissaq aammalu ministerit siunnersuisooqatigiivisa atorfilittanik inuttaqartunik ataatsimiititaliami sulinerni peqataasarnissaq.

5.3. Nunat Avannarliit meeqqat inuusuttullu pillugit ataatsimiititaliaat. NORDBUK.

Aprilimi ukioq manna Naalakkersuisunngortitsinermi NORDBUK-imi kalaallit peqataanerannut akisussaaneq allannguuteqarpoq. Siornatigut tamanna kultureqarnermut immikkoortortaqarfiup tigumminikuuaa. Taannaali ilaqutariinnermut inatsiseqarnermullu aqutsisoqarfimmut nuunneqarpoq. Tamatumunnga peqquataavoq, nuna tamaat isigalugu naalakkersuinikkut meeqqat inuusuttullu pillugit suliniarnerup immikkut isiginiarneqarnera nukittorsarniarneqarneralu. Matumani ilimagineqarpoq NORDBUK-imi suleqatigiinneq nunatsinni suliniutinut ilapittuutaassasoq kiisalu NAKUUSA-mi suleqatigiinneq ajunngitsumik iluaquserumaaraa.

6. Peqqinnissaq attaveqarnerlu.

6.1. Peqqinnissaq pillugu ministerit MR-S-mi (Isumaginninneq peqqissuserlu pillugit ministerit siunnersuisooqatigiivi) ataatsimiinnerat.

Peqqissutsimut attaveqarnermullu Naalakkersuisoq Steen Lyngé MR-S-imi juunip 10-ni 11-nilu 2013 Stockholm-imi peqataavoq. Ataatsimiinnermi sammisat marluk pillugit oqallittoqarpoq:

- Arnat peqqissusiat, tarnikkut naalliutit immikkut sammillugit
- Siunissami utoqqarnik isumaginninnermut atasumik unamminartunut atugarissaarnikkut teknologi aamma nutaaliornikkut iluaqutissat.

Sammisami tassani ministerit oqallinnerat immikkut ilisimasallit atugarissaarnikkut teknologi pillugu ataatsimiinnissaannut tunngaviliissaaq, ataatsimiinneq tamanna oktoobarip qaammataani 2013-mi ingerlanneqassaaq svenskit siulittaasuutitaqarnerannut atasumik.

Ministerit tamarmik nunaminni misilittakkatik pillugit saqqummiipput sammisallu pillugit paasissutissiillutik.

MR-S-imi ataatsimiinnermi aalajangerneqarpoq Nordic School of Public Health (NHV) atorunnaarsinniarlugu, atuarfiup 1. Januar 2015-imi matusimanissaa siunnerfigineqarpoq. Siunissami innut-

taasut peqqinnerat pillugu ilisimatusarnerup iluani ilisimatuutut misissuinerit, ullumikkut NHV-imit ingerlanneqartut, assersuutigalugu NordForsk-imi ingerlanneqarsinnaassapput. Aammattaaq aalajangerneqarpoq piffissami 2013-2015 pingaartillugu ingerlatap sulii samminissaa: Holdbar Nordisk Velfærd (pijuartitsinissamik tunngaveqarluni nunani avannarlerni atugarissaarneq), kiisalu 2014-mi ataatsimiinnissami peqqinnissap isumaginninnerullu iluanni suleqatigiiffiusinnaasut pillugit saqqummiussaq tunngavigalugu oqallinnissaq. Tamanna generalsekretærip isummernissamut tunngavissiaa tunuliaqutaralugu pissaaq, taanna ministerit atorfilittanik inuttaqartumik ataatsimii-titaliaat suleqatigalugu suliarineqassaaq.

Islandimi peqqissutsimut ministerip suleqatini ilisimatippai, Island-ip 2014-mi siulittaasuutita-qarnissamini ilaatigut makku immikkut samminiarlugit

- Puallarpallaarnissamut pinaveersaartitsineq
- Inunnut tarnimikkut naalliuutilinnik ikiorsiilluni suliniuteqartarneq
- Annertusisamik nakorsaatinik atuinerup tamakkunungalugu aningaasartutit pillugit nunat avannarliit suleqatigiissuteqarnissaat

Ataatsimiinnissaq 2014-mi Island-imi juunip 11-ani 12-nilu ingerlanneqassaaq.

Sverige ilisimatitsivoq, cannabis pillugu ataatsimeersuartsiniallutik novembarip 20-ani 21-anilu 2013. Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoq Steen Lyngø ataatsimeersuarnermi tassani peqataaniarluni.

Professor Peter Bjerregaard MR-S-imit nunat avannarliit innuttaasuni peqqinneq pillugu nersornaasiuttakkamik nersornaasernerpoq, ukiuni qulikkaani Nunani Avannarlerni nunap inoqqaavinut tunngatitamik annertuumik suliniuteqarsimanera pillugu, aammalu ilisimatuussutsikkut inuunini atorsimammagu Kalaallit Nunaanni innuttaasut peqqinnerisa patajaallisarnissaanut sulinermut, ilisimatuutut misissuinnikkut, kalaallit innuttaasut peqqinnissaannut ingerlatanik nakkutilliinnikkut ineriartortitsinikkullu.

Peter Bjerregaard Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet-mi atorfeqarpoq tassani 1996-miilli issittumi peqqissuseq pillugu professorat atorfigisimallugu. Pineqartoq Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmut aalajangersimasumik attuumassuteqarpoq. Innuttaasuni peqqissuseq pillugu nersornaammut ilaatinneqarpoq check 110.000 kr.-nik nalilik.

6.2. Napparsimasut isumannaatsuunissaat.

Napparsimasut isumannaatsuunissaat Kalaallit Nunaanni pingaartinneqartuuvoq, soorlu aamma nunani avannarlerni taama pisoqartartoq. MR-S taamaattumik aalajangiivoq susasaqarfimmi tassani suleqatigiinneq ingerlatiinnarneqassasoq, aammalu tamanna tunngavigalugu 2013 aasap naajartulernerani suleqatigiissitaliaamik pilersitsisoqassaaq.

Suleqatigiissitaliaap suliassaraa napparsimasut isumannaatsuunissaat pillugu ilisimasat tunngavigalugit sulinerup siuarsarnissaa, aammalu nunani avannarlerni paasissutissanik katersineq ataqatigiissaassallugu. Paasissutissanik katersineq ingerlanneqassaaq soorlu aqqissuussamik napparsimasut pillugu allattugaatinik misissueqqissaarneq aammalu napparsimasut isumannaatsuunissaat pillugit kulturiserisat.

Naalackersuisoqarfiup suleqatigiissitaliamut ilaasortassat marluk toqqarpai inuillu taakku marluk akisussaaffigissavaat kalaallit nunaata napparsimasut isumannaatsuunissaat pillugu nunat avannarliit ataatsimoorussamik suliniutaannut ilanngussaqaqtarnissaq.

6.3. Nunani avannarlerni aangajaarniutit pillugit isumasioqatigiissitsineq.

Naalackersuisoqarfiup Kommuneqarfik Sermersooq suleqatigalugu Nordisk Rusmiddelseminar 2013 (aangajaarniutit pillugit nunat avannarliit isumasioqatigiinnerat) aqutsisuuffigaa. Isumasioqatigiinneq Nuummi Hotel Hans Egede-mi augustusip 27-niit 29-nut ingerlanneqarpoq. Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatiivini isumagininneq aamma peqqissuseq pillugit immikkoortortaata isumasioqatigiinneq 250.000 kr.-nik taperpaa.

Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalackersuisoq Steen Lyngø isumasioqatigiinnermi oqalugiarpog. Isumasioqatigiinnermi saqqummiussisut nunani avannarlerneruuppog, aammalu sammisat soorlu Inuuneritta II (PAN), Rusforebyggende arbejdet i skolerne (atuarfinni aangajaarniutinik atuinnissamut pinaveersaartitsilluni sulineq) (Norge), Sundhedspolitikker på skolerne på Island (Islandimi atuarfinni peqqissuseq pillugu politikkit). Pingaartillugu sammineqarpoq pinaveersaartitsilluni sulineq, ingammik inuusuttut akornanni.

6.4. Imigassaq pillugu nunani avannarlerni tjestemandit suleqatigiinnerat.

Nunani avannarlerni imigassaq pillugu atorfilittanik inuttalimmik suleqatigiissitaliaq ukiumi qaangiuttumi nunat avannarliit pisussaaffisa ataani pinaveersaartitsilluni suleqatigiinneq patajaallisarneqarpoq, aammalu qanoq ililluta EU-p aamma WHO-p pisussaaffisa ataanni nunat assiingiitsut assingusumik sulinerannut atasumik pitsaasumik suleqatigiissinnaaneq qulakkiissavarput.

Nalinginnaasumik isumaqatigiissutaavoq, nunani avannarlerni imigassaq pillugu atorfilittanik inuttalimmik suleqatigiissitaliaq pingaarutilimmik inissisimasoq, EU-p WHO-llu iluanni nunani avannarlerni nunat akornanni misilittakkanik suleqatigiinnermillu annertusaaneq pineqaraangat.

MR-S-p juni 2013-mi ataatsimiinnerani imigassaq tupalu pillugit atorfilittanik suleqatigiissitaliamit innersuutit kiisalu atorfilittanik suleqatigiissitaliamut pisinnaatitsissut nutaaq akuersissutigigaa.

Naalackersuisoqarfik Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalackersuisup kissaateqarneratigut, atorfilittanik suleqatigiissitaliami suleqataalluni peqataavoq.

6.5. Nunat Avannarliit Killiit peqqinnissaq pillugu suleqatigiinnerat.

Januarimi 2013-mi Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivisa Isafjörður Island-imi peqqinnissaq aammalu peqqinnisaqarfiit akornanni suleqatigiiffiusinnaasut pillugit sammisaqartitsilluni ataatsimeersuartitsivoq. Kalaallit Nunaat Naalackersuisunut Ilaasortamit Agathe Fontain-imit kiisalu naalackersuisoqarfimmi atorfilittanik peqataaffigineqarpoq. Tamatuma saniatigut Nunat Avannarliit Killiit Siunnersuisooqatigiivisa kalaallit nunaanni nakorsanik aggersaasimavoq suleqatigiiffiusinnaasutut isigisatik pillugit saqqummiusseqqullugit. Kalaallit tungaannit immikkut sammineqarpoq ilisimatutut misissuineq aammalu atugarissaarnikkut teknologi pillugit suleqatigiissinnaaneq.

Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisup Steen Lyngge-p, savalimmiuni peqqinnissamut ministerip Karsten Hansen kiisalu Island-imi peqqinnissamut ministerertaap Kristján Þór Júlíusson MR-S Stockholmimi juni 2013-mi ataatsimiinnerat atorpaat akunnerminni uppennarsarlugu, nunani pingasuni tamani naalakkersuinikkut kissaatigineqartoq nunat avannarliit killiit peqqinneq pillugu suleqatigiinnerisa patajaallisarneqarnissaat.

6.6. Killeqarfinni akimmisaarutit.

Tamatuma saniatigut killeqarfinni akimmisaarutit pillugu suleqatigiissitaliaqarpoq, maannamut Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup peqataanissaa naleqquttutut isigineqarsimanngilaq. Maannali oqaluuserineqarpoq, ”suliassat angisoorsuit” sammisatut ilanngunneqarnissaat, taamaattumillu suleqatigiissitaliap sulinera qanimut malinnaaffigineqarpoq, taamaattumullu Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmit atorfillit marluk suleqatigiissitaliap december 2012-mi Stockholm-imi ataatsimiinnerani peqataapput.

6.7. Telemedicine atorlugu atugarissaarnermut iluaqutissat (E-helse)

Peqqinnissaqarfiup iluani E-helse pingaartilluinnarlugu sammisaavoq. Tamanna aamma kalaallit peqqinnissaqarfiani tamanna atuuppoq. Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup taamaattumik suleqatigiissitaliap sulinera qanimut malinnaaffigaa, tassami tamanna aaqqiissutinik nutaanik ilisimalikkanik pissarsiffigineqarsinnaammat, kiisalu suli annertunerusumik suleqatigiinnissamut periarfissiisarmat.

Kalaallit peqqinnissaqarfia siuarsimalluinnarpoq telemedicine atorlugu aaqqiissuteqartarnerit pineqaraangata. Matumani aamma ilanngunneqassaaq, juulip qaammataani 2013-mi nuna tamakkerlugu qarasaasiaq atorlugu napparsimasunut nalunaarsuiffimmik pisinissamut atulersitsinissamullu isumaqatigiissut atsiorneqarmat.

Siunissami suleqatigiissutissatut assersuutigineqarsinnaavoq Qarasaasiaq atorlugu nakorsaatissanut allagartaliisalernissaq (E-recepter) Nunani Avannarlerni tamani atorneqarsinnaasumik. Suliniut nutaajuvoq, kisiannili qularnanngitsumik peqqinnissaqarfimmi sulineq ajornannginnerulersissavaa, tamanna ataatsimut nunani tamani peqataasuni inatsisinik malinnittumik aaqqiissummik nassaartoqarsinnaapput.

2013-mi suleqatigiissitaliaq: the Nordic eHealth Research Network (Nunani avannarlerni qarasaasiaq atorlugu peqqissutsimut ilisimatusartut attaveqaqatigiiffiat) pilersinneqarpoq. Attaveqaqaatip taassuma atugarissaarnermi teknikkikkut aaqqiissutinik atulersitsineq atuinerlu malinnaavigissavaa. Taama sulinerup ilinniarteqaqatigiissinnaaneq annertusassavaa, taamaalillunilu aalajangiisinaanermut iluaqutaassalluni. 2013 upernaakkut Naalakkersuisoqarfiup aamma the Nordic eHealth Research Network-ip akornanni isumaqatigiissutigineqarpoq, sapinngisamik kalaallit peqqinnissaqarfia attaveqaqatigiiffiup ilisimatuussutsikkut ingerlaqqittumik misissuinerani peqataatinneqassasoq. Tamaaliornikkut Naalakkersuisoqarfik peqqinnissaqarfillu periarfissinneqassapput atugarissaarneq pillugu teknologiimit aaqqiissutinik suliaqarnerup ingerlaavartumik nalilersuiffigilersinnaalissallugu nunani assigiinngitsuni qaffasissumik ilisimatuussutsikkut misissuisarnerit assigalugit.

7. Inuussutissarsiorneq suliffeqarnerlu.

7.1. Aallaqqaasiut.

Kalaallit Nunaat suleqatigiiffiusuni assigiinngitsuni peqataavoq nunanut avannarlernut minnerungitsumillu Nunanut Avannarlernut Killerni sanilinit; Island-imut aamma Savalimmiunut inuussutissarsiornikkut attaveqarnerit annertusarniarlugit. Toqqarlugu taallugit Nordisk Atlantsamarbejde (NORA) (Atlantikup avannaani nunat avannarliit suleqatigiinnerat), taanna Inuussutissarsiонерmut, Nukissiuutinut aamma Nunap immikkoortortaanut politikkimut Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa ataanni inissisimavoq. Matumunnga ilanngunneqassaaq nunat avannarliit killiit takornariaqarnikkut siunnersuisooqatigiivini suleqatigiinneq, North Atlantic Tourism Association (NATA).

7.2. Maajip qaammataani Nunat Avannarliit suliffeqarnermut ministerit ataatsimiinnerat.

Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivini svenskit 2013-mi siulittaasuutitaqarneranut atatillugu maajip 16-ani Stockholmimi ataatsimeersuartsisoqarpoq, tassani inuusuttut suliffissaaleqisarnerannik akiuiniarneq oqaluuserineqarpoq. Naalakkersuisoq Jens-Erik Kirkegaard ataatsimeersuarnermi nunani avannarlerni ministereqatini peqatigalugit paasisimasallit oqallinneranni peqataavoq, tamatumalu kingorna ministerit Sulisoqarneq pillugu Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa (MR-A) ataatsimiinneranni peqataalluni. Nunani ataasiakkaani inuusuttut suliffissaaleqisarnerannik akiuiniarnermi isumassarsiarineqartartunik paarlaateqatigiinnissaq ataatsimeersuarnerup pingaarnertut siunertaraa. Kalaallit tungaannit ilaatigut Piereersarfiit qitiusumik inissisimanerat ilisimatitsissutigineqarpoq, inuusuttut sulilersinniarneqaraangata aammalu ilinniartunngortinneqassagaangata sulinermillu inuussutissarsiortunngortinneqassagaangata.

7.3. Inuttut piginnaasat pillugit naliliisarnermut nunani avannarlerni immikkut ilisimasallit attaveqaqatigiiffiat.

Inuttut piginnaasat pillugit naliliisarnermut (RKV) immikkut ilisimasallit attaveqaqatigiiffianni Naalakkersuisoqarfik sinniisuutitaqarpoq, tassani ilaatigut ilisimasanik paarlaateqatigiittarnermut isummersoqatigiinnermullu naapittarfiuvoq kiisalu sammisaq pillugu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigivinit siunnersuisartuulluni. Immikkut ilisimasallit attaveqaqatigiiffiat ukiumut 3-4-riarluni ataatsimiittarpoq. Ataatsimiinnissaq tulleq Helsinki-mi oktobarip aallartinnerani 2013-mi pissaq.

7.4. Nunat Avannarliit Killiit Suleqatigiinnerat.

Kalaallit Nunaat assigiinngitsuni peqataasarpoq nunani avannarlerni killerni inuussutissarsiornikkut nunanut marlunnut, Island-imut Savalimmiunullu attaveqaatit tapajaallisarniarlugit. Toqqarlugu taaneqassapput North Atlantic Tourism Association (NATA) (atlantikup avannaani takornariaqarnikkut suleqatigiiffik) aamma Nordisk Atlantsamarbejde (NORA) (nunat avannarliit atlantikumi suleqatigiinnera).

Vestnorden Travel Mart ukioq manna Nuummi septembarip 21-ni 22-anilu ingerlanneqassaaq. Ullut marluk ingerlaneranni pisisussat tuniniaasullu 300 missaanniittut takorniarneq pillugu niueqatigiissapput. Kingullermik Nuummi 1997-mi ingerlanneqarpoq, taamaniilli assut pisoqarsimaqaaq.

Nuuk ullumikkut issittumi illoqarfiit pingaarnertit ilagaat uummaarissaq, Kalaallillu Nunaanni nutaaliami pingaartumik inissisimasooq.

7.5. Nordisk Atlantsamarbejde (NORA) (Nunat Avannarliit Atlantikumi suleqatigiinnerat)

NORA-p nalinginnaasumik anguniagaraa Kalaallit Nunaata, Island-ip, Savalimmiut Norgellu Kitaamiut akornanni nunat avannarliit immikkoortortaa Atlantikup Avanna nukittuunngortinniarlugu suleqatigiinnerisa patajaallisarnissaa, aningaasarsiornikkut nukittuumik piujuartitsinissamillu tunngaveqartumik ineriartortumik ilisarnaatitaqartoq. Tamanna ilaatigut pissaaq atlantikup avannaani apeqqutit aaqitassat anguniagassiallu pillugit naalackersuinikkut suliaqarnikkullu ataatsimoorfissanik pilersitsinikkut, ilaatigullu suleqatigiilluni suliniutinut aalajangersimasunut aningaasaliisarnikkut.

Kalaallit Nunaat NORA-p Komité-ani juni 2013 siulittaasuutitaqalerpoq. Piffissami nunat avannarliit suleqatigiinneranni Issittoq pillugu annertunerujartortumik sammininnermi, siulittaasuutitaqarnerup Kalaallit Nunaat immikkut ittumik periarfississavaa nunarsuup immikkoortortaani suleqatigiiffiup sammisasaanut sunniinissamut, matumani Nunat Avannarliit issittumi sineriaqarfiinut ataatsimoorussamik unamminartut pillugit.

OECD Atlantikup avannaani nunap immikkoortortaa pillugu nalunaarusiaqarnerata⁷ kingorna NORA-p suliniuteqarneragut nunarsuup immikkoortortaani naalackersuinikkut pingaarutilimmik suleqatigiinnerup ineriartortinneqarnissaanut ilisimasanik toqqammavissamik qajannaatumik pilersitsisoqarpoq. 2012-mi OECD-p inassuteqaataat NORA Region Conference-mi malitseqartinneqarput, tamakkunani nunat immikkoortortaanni inukitsuni pisortat kiffartuussisarnerat sammeneqarput. Tamanna kalaallit peqqinnissaqarfianni pingaarutilimmik unamminartuuvoq, Kalaallit Nunaannillu Peqqissutsumut Naalackersuisoqarfik ilaatigut peqataavoq. 2013-mi NORA Region Conference-mi nunani ilaasortani pineqartuni tusagassiornermut pissutsit misissoqqissaarneqassapput. Naalackersuisut neriuutigaat, Kalaallit Nunaata siulittaasuutitaqarnerata kinguneriumaaraa, ataatsimeersuarneq tusagassiorneq pillugu suleqatigiinnerunermik malitseqartinneqarumaartoq aammalu NORA-qarfik tamakkerlugu patajaannerusumik nutaarsiassanik saqqummii-sarneq patajaallisarneqarumaartoq.

NORA-mi ukiuni kingullerni malugineqarsimavoq suleqatigiinnermi suliniutinut tapiissutissanut qinnuteqaatit amerlassusaasa annertuumik qaffariarsimanerat. 2012-mi NORA suliniutissanut siunnersuutinik 98-nik tigusaqarpoq, 2011-mi kisitsisit 61-upput. Ukiup naanerani NORA katillugit aningaasaliissuteqarpoq 6,5 mio. DKK-nik suleqatigiilluni suliniutinut 21-nut attuumassuteqartunik. 2012-mi suliniutit imaani isumallutitut, takornariaqarnermut, angallassinermut nukissiuutinillu ineriartortitsinermut sammitinneqarput. Kalaallit Nunaat toqqaannartumik suliniutini taakkunani aningaasaliiffigineqartuni 13-ni peqataavoq.

NORA ukiuni arlalinni Canada-p atlantikup sineriaani nunap immikkoortuinit Skotland-illu qeqertaannit suliniutini peqateqartarsimavoq. Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivisa Nunat Avannarliit kimmuk saniliinik suleqateqarnerup ineriartortinneqarnissaanut maleruagassiaanik aalajangiisoqarneratigut NORA 2011-mi immikkut suli annertunerusumik suleqatigiinnerup ineriartortinneqarnissaanut akisussaaffilerneqarpoq. NORA suliniutinut ineriartortitsinissamut tapiissuteqartarnermigut, aammattaaq annertuumik pingaaruteqarpoq suliniutinut kingusinnerusukkut EU-p ingerlataanit Northern Periphery Programme (NPP)-mit tapiiffigineqartartunut.

⁷ *Territorial Review of the NORA Region*

Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi 2013-mi NORA-p missingersuutaanut 6,821 mio. DKK-nik tapiissuteqarput. Nunat sisamat peqataasut tamassuma saniatigut katillugit DKK 1,7 mio.-nik aningaasaliisarpur, taakkunanga Kalaallit Nunaat DKK 250.000-nik. Naalackersuisut kalaallit siulittaasuutitaqarneranni NORA-p ingerlatsineranut aningaasatigut tunngaviata aalajaallisarnissaa patajaallisarnissaalu sulissutigiumavaat. Kalaallit Nunaanni Greenland Business NORA-p nunap immikkoortortaarfiani allaffiuvoq.

Ilanngussaq 1.

Naalakkersuisut nunat avannarliit suleqatigiinneranni peqataaneranni akisussaaffinnik agguataarineq

Naalakkersuisut Siulittaasuat aamma Nunanut allanut tunngasunut Naalakkersuisoq	Aleqa Hammond	Nunani Avannarlerni Statsministerit ataatsimiittarneri amma Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi ⁸
Peqqissutsimut Attaveqarnermullu Naalakkersuisoq	Steen Lyngé	Isumaginninnermut Peqqissutsimullu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-S), peqqissuseq pillugu
Ineqarnermut, Pinngortitamut, Avatangiisinut Nunallu Avannarliit Suleqatigiinnerannut Naalakkersuisoq	Miiti Lyngé	Nunani Avannarlerni Suleqatigiinnermut Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-S); Avatangiisit pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-M); Inuussutissiorneq, Nukissiuutit Nunallu Immikkoortortai pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-NER), nukissiuutit pilersaarusiomerlu pillugit
Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermt Naalakkersuisoq.	Vittus Qujaukirsoq	Aningaasaqarneq pillugu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-Finans)
Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq	Karl Lyberth	Aalisarneq, Nunalerineq, Orpippassualerineq Inuussutissallu pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-FJSL)
Inuussutissarsiornermut, Aatsitassaqaqarnermut Sulisoqarnermullu Naalakkersuisoq	Jens-Erik Kirkegaard	Inuussutissarsiornermut, Nukissiuutit Nunallu Immikkoortortaanut Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-NER), inuussutissarsiorneq pilersaarusiomerlu pillugit; Sulisoqarneq pillugu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-A)
Ilaqutariinnut Inatsisinillu Atortitsinermt Naalakkersuisoq	Martha Lund Olsen	Isumaginninneq Peqqinnerlu pillugit Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-S), isumaginninneq pillugu; Inatsisinik atortitsineq pillugu Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-JUR)
Ilinniartitaanermt, Ilageeqarnermt, Kultureqaqarnermt Naligiissitaanermt Naalakkersuisoq	Nick Nielsen	Ilinniartitaanermt ilisimatusarnermullu Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-U); Kultureqaqarnermt Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-K); Naligiissitaaneq pillugu Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisooqatigiivi (MR-ligestilling)

⁸ Naalakkersuisuni ilaasortat Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivisa ataatsimiinneranni oqaaseqarsinnaatitaapput